

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ดุลการค้า หรือ การค้าระหว่างประเทศเป็นปัจจัยหนึ่งที่ผลักดันให้เศรษฐกิจของประเทศเจริญเติบโต สามารถแบ่งได้เป็นการส่งออกและการนำเข้า ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของดุลบัญชีเดินสะพัดที่ประกอบเป็นดุลการชำระเงิน ที่มีผลต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (Gross Domestic Product: GDP) ซึ่งเป็นตัวชี้วัดที่ดีเพื่อใช้แสดงถึงการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

ในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540 โดยในวันที่ 1 กรกฎาคม 2540 ประเทศไทยเปลี่ยนแปลงระบบอัตราแลกเปลี่ยนค่าเงินบาทจากระบบอัตราแลกเปลี่ยนคงที่ (Fixed Exchange Rate System) โดยผูกค่าเงินบาทไว้กับเงินดอลลาร์สหรัฐ แต่ธนาคารแห่งประเทศไทยไม่สามารถคงค่าเงินบาทไว้ที่ประมาณ 25 บาท ต่อ 1 ดอลลาร์สหรัฐได้อีกต่อไป เนื่องจากธนาคารแห่งประเทศไทยไม่เหลือทุนสำรองสำหรับแทรกแซงเงินดอลลาร์สหรัฐ ธนาคารแห่งประเทศไทย จึงเปลี่ยนระบบอัตราแลกเปลี่ยนเป็น ระบบอัตราแลกเปลี่ยนลอยตัว (Floating Exchange Rate System) เพื่อให้สอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจของประเทศ ทำให้เกิดปัญหาต่อเศรษฐกิจของประเทศไทยอย่างมาก เนื่องจากอัตราแลกเปลี่ยนที่สูงขึ้นจาก 25 บาท ต่อ 1 ดอลลาร์สหรัฐ เป็น 50 บาท ต่อ 1 ดอลลาร์สหรัฐ ส่งผลให้หนี้สินของบริษัทเงินทุนและสถาบันการเงินต่างๆ เพิ่มขึ้น 2 เท่า เมื่อไม่สามารถชำระหนี้ได้จึงต้องปิดตัวลง จนกลายเป็นวิกฤตทางเศรษฐกิจในที่สุด ซึ่งช่วงครึ่งปีแรกที่ธนาคารกลางแห่งประเทศไทยยังไม่ได้ประกาศลอยตัวค่าเงินบาท การส่งออกน้อยกว่าการนำเข้าทำให้ขาดดุลการค้า ภายหลังจากธนาคารกลางแห่งประเทศไทยประกาศลอยตัวค่าเงินบาท การส่งออกจึงเพิ่มมากขึ้น แม้ว่าจะเป็นวิกฤตทางเศรษฐกิจแต่การค้าระหว่างประเทศยังสามารถทำให้เศรษฐกิจเติบโตได้

การค้าระหว่างประเทศของไทยขยายตัวมากขึ้นนั้น เป็นเพราะการที่ประเทศไทยใช้นโยบายเปิดกว้างสำหรับการค้าขายกับต่างประเทศ ซึ่งเป็นผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย เพราะภาคเศรษฐกิจระหว่างประเทศสามารถช่วยให้เศรษฐกิจของประเทศไทยเจริญเติบโตได้ รวมทั้งช่วยส่งเสริมให้มีการลงทุนจากต่างประเทศมากขึ้น ซึ่งเป็นกลไกสำคัญตัวหนึ่ง ที่ผลักดันให้เศรษฐกิจของประเทศไทยเจริญเติบโต แต่การที่ระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยเปิดกว้างทำให้ระบบเศรษฐกิจต้องขึ้นกับระบบเศรษฐกิจโลก หรือระบบเศรษฐกิจ

ของประเทศที่มีขนาดใหญ่ มีกำลังซื้อสูง เป็นประเทศคู่ค้ารายสำคัญของประเทศไทย เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา หรือ ประเทศญี่ปุ่น เป็นต้น

ในปี 2550 เกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจครั้งใหม่จากปัญหา Subprime โดยคำว่า Subprime หรือ ซับไพร์ม นั้นแปลได้ตรงตัวว่าคุณภาพเป็นรอง แต่ความหมายทางตราสารหนี้ ก็คือ ตราสารหนี้ อสังหาริมทรัพย์คุณภาพรอง หรือ สินเชื่อที่ปล่อยกู้ให้กับลูกหนี้ที่มีเครดิตทางการเงินต่ำกว่ามาตรฐาน ซึ่งปกติแล้วลูกหนี้กลุ่มนี้เสี่ยง เกินกว่าที่สถาบันการเงินจะปล่อยกู้ แต่เนื่องจากในขณะนั้นธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ของสหรัฐอเมริกามีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง และมีสภาพคล่องสูง สถาบันการเงินต่างๆ จึงมีความเชื่อมั่นในตราสารหนี้ชนิดนี้

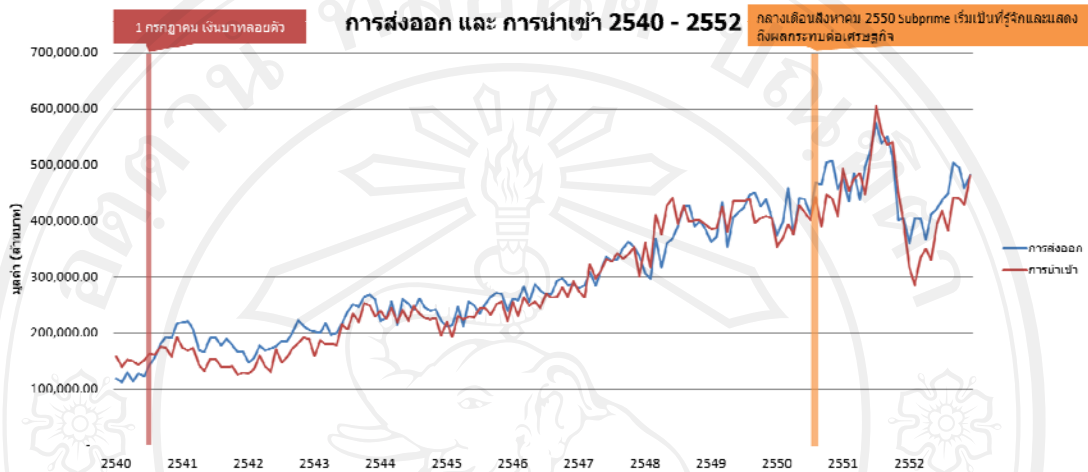
สาเหตุที่ทำให้ปัญหา Subprime ส่งผลกระทบต่อไปทั่วโลก เนื่องจากธนาคารพาณิชย์ของสหรัฐอเมริกา มีการออกตราสารหนี้ที่เรียกว่า Collateral Debt Obligation (CDO) โดยนำสินเชื่อ Subprime เป็นหลักทรัพย์ค้ำประกันออกจำหน่ายให้กับนักลงทุน โดยให้ผลตอบแทนสูง โดยใช้ส่วนต่างของอัตราดอกเบี้ยสินเชื่อ Subprime ที่สูงกว่าอัตราดอกเบี้ย CDO มาจ่ายผลตอบแทนให้กับนักลงทุน เช่น อัตราดอกเบี้ยสินเชื่อ Subprime เท่ากับร้อยละ 15 ส่วนอัตราดอกเบี้ย CDO เท่ากับร้อยละ 10 ส่วนต่างร้อยละ 5 จะเป็นของสถาบันการเงิน เป็นต้น แต่เมื่อราคาอสังหาริมทรัพย์ลดลง ก็มีผลให้มูลค่าของ CDO ลดลงตามไปด้วย และมีผลกระทบต่อเนื่องไปถึงผู้ที่ลงทุนใน CDO ซึ่งมีอยู่ทั่วโลก เมื่อมูลค่าอสังหาริมทรัพย์ต่ำกว่าวงเงินสินเชื่อ ลูกหนี้ไม่สามารถชำระดอกเบี้ยได้ กลายเป็นสินเชื่อที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (NPL) ทำให้สถาบันการเงิน และธนาคารพาณิชย์ ประสบปัญหาขาดทุนจนต้องปิดกิจการหลายแห่ง

โดยปัญหา Subprime ของสหรัฐอเมริกาในช่วงกลางเดือนสิงหาคม แม้จะเป็นวิกฤตทางเศรษฐกิจเหมือนกันแต่มีสาเหตุแตกต่างกัน ในปี 2540 เรียกได้เป็นสาเหตุภายในประเทศ แต่ปี 2550 เป็นสาเหตุภายนอกประเทศ ผลของวิกฤตทางเศรษฐกิจทั้ง 2 ครั้งนี้ส่งผลกระทบต่อค่าเงินบาทเหมือนกัน แต่ส่งผลกระทบต่อการค้าระหว่างประเทศต่างกัน ในปี 2540 ประเทศสหรัฐอเมริกาที่เป็นประเทศที่มีเศรษฐกิจใหญ่เป็นอันดับหนึ่งของโลกยังคงมีกำลังซื้อ สามารถทำการค้าระหว่างประเทศได้เต็มที่แต่ปี 2550 ประเทศสหรัฐอเมริกาประสบวิกฤตทางเศรษฐกิจทำให้กำลังซื้อลดลงส่งผลกระทบต่อการค้าระหว่างประเทศไปทั่วโลก

จากการที่ระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยต้องขึ้นอยู่กับระบบเศรษฐกิจของโลก หรือระบบเศรษฐกิจของประเทศที่มีกำลังซื้อสูงอย่างสหรัฐอเมริกา ทำให้เมื่อเกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจจึงส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยด้วย ส่งผลให้ภาคการค้าระหว่างประเทศประสบปัญหาโดยเฉพาะการส่งออก เมื่อประเทศคู่ค้าสำคัญไม่มีกำลังซื้อสินค้าส่งออกของไทย หรือกำลังซื้อน้อยลง ส่งผลถึงดุลการค้าที่เกินดุลเริ่มลดลงจนกระทั่งขาดดุลการค้าในที่สุด ส่งผลต่อเศรษฐกิจ

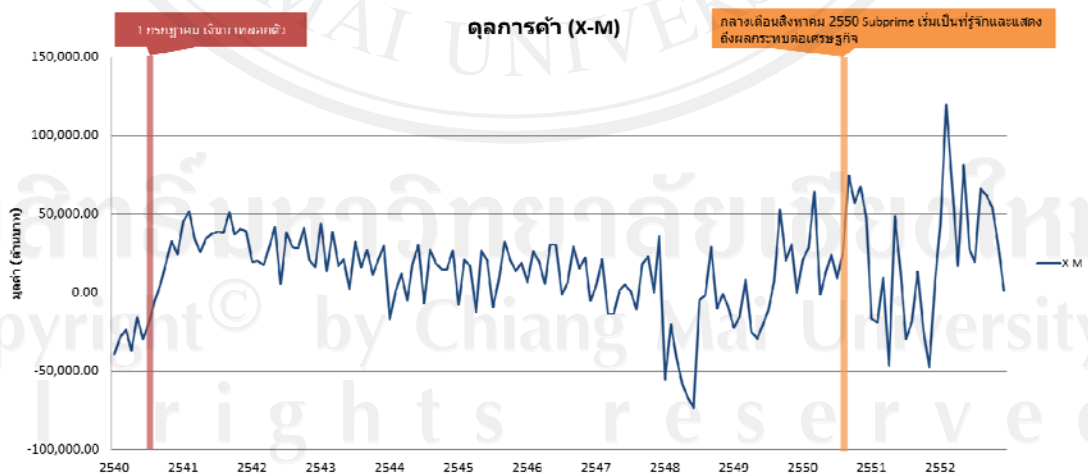
ของประเทศเนื่องจากมูลค่าการส่งออกเป็นส่วนหนึ่งของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) ที่ใช้วัดถึงการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

รูปที่ 1.1 แสดงมูลค่าการส่งออกและนำเข้าตั้งแต่ปี 2540 ถึงปี 2552 (มกราคม – ธันวาคม)

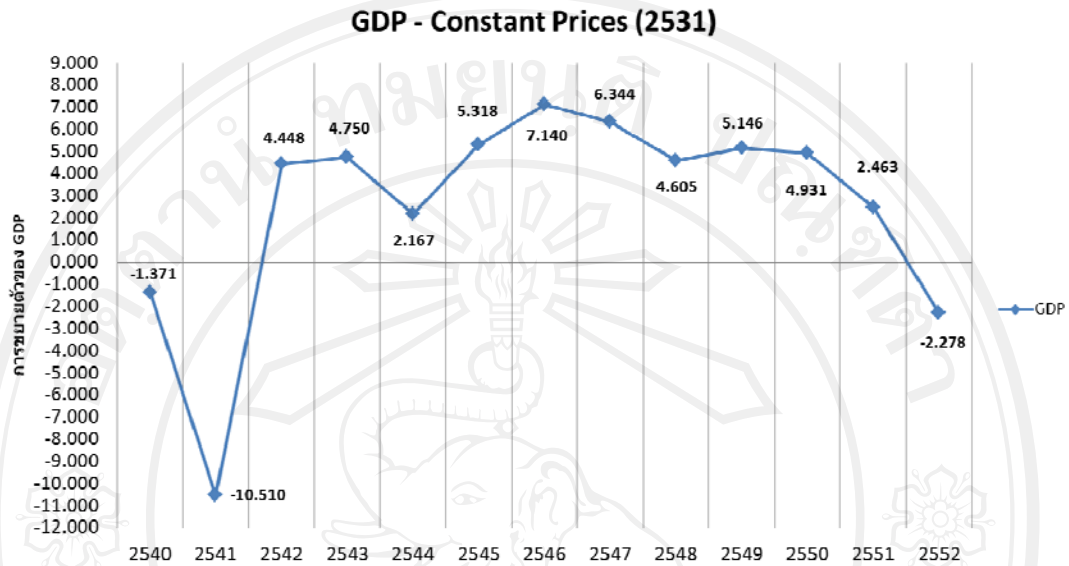
ที่มา : ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์ โดยความร่วมมือจากกรมศุลกากร

รูปที่ 1.2 แสดงมูลค่าดุลการค้าตั้งแต่ปี 2540 ถึงปี 2552 (มกราคม – ธันวาคม)

ที่มา : ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์ โดยความร่วมมือจากกรมศุลกากร

รูปที่ 1.3 แสดงการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศไทย ตั้งแต่ปี 2540 ถึง ปี 2552 โดยเปรียบเทียบจากผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) ณ ระดับราคาในปี 2531

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ตารางที่ 1.1 แสดงมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศของประเทศไทยตั้งแต่ปี 2540 ถึง ปี 2552 รายไตรมาส รายปี และการขยายตัวทางเศรษฐกิจ (Gross

Domestic Product: GDP)

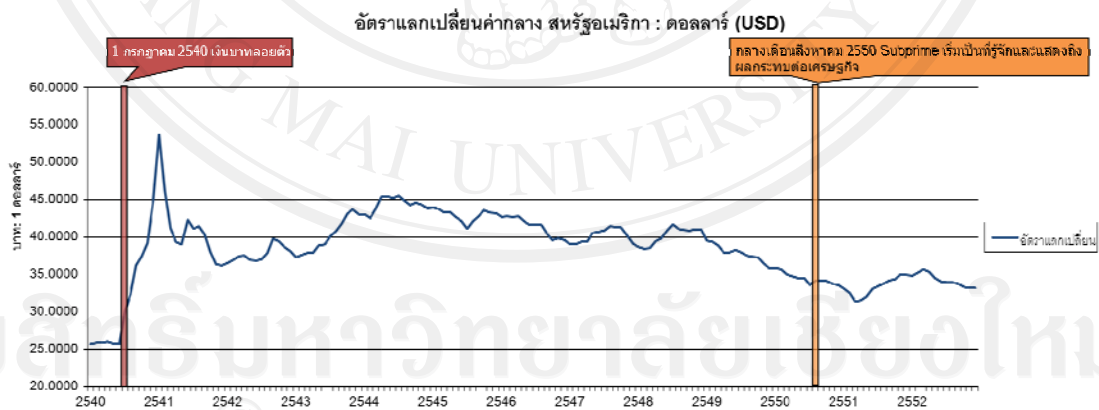
(หน่วย : ล้านบาท)

ปี	ไตรมาส 1	ไตรมาส 2	ไตรมาส 3	ไตรมาส 4	รวม	การขยายตัว (ร้อยละ)
2540	774,119.00	769,190.00	765,475.00	763,831.00	3,075,155.00	-1.371
2541	719,305.00	662,415.00	658,899.00	709,065.00	2,752,225.00	-10.510
2542	717,789.00	685,245.00	714,340.00	754,606.00	2,874,522.00	4.448
2543	764,339.00	727,229.00	731,689.00	785,144.00	3,010,944.00	4.750
2544	777,523.00	743,138.00	746,884.00	806,056.00	3,076,145.00	2.167
2545	812,458.00	780,037.00	789,845.00	854,702.00	3,239,587.00	5.318
2546	868,512.00	831,715.00	842,416.00	925,523.00	3,470,712.00	7.140
2547	926,696.00	886,437.00	895,134.00	979,922.00	3,690,736.00	6.344
2548	959,975.00	928,361.00	944,173.00	1,025,510.00	3,860,567.00	4.605
2549	1,019,212.00	976,277.00	989,550.00	1,071,511.00	4,059,099.00	5.146
2550	1,065,618.00	1,020,461.00	1,042,222.00	1,128,263.00	4,259,114.00	4.931
2551	1,133,836.00	1,073,701.00	1,072,743.00	1,081,116.00	4,363,947.00	2.463
2552	1,053,440.00	1,021,322.00	1,043,274.00	1,144,005.00	4,264,593.00	-2.278

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

เนื่องจากการค้าระหว่างประเทศมีความสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ หากมีปัจจัยใดมากระทบย่อมส่งผลต่อเนื่องถึงเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ จากผลการศึกษาของหลายสถาบันพบว่า อัตราแลกเปลี่ยนเป็นตัวแปรหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อมูลค่าการส่งออกและการนำเข้า เมื่อค่าเงินของประเทศลดลงในระยะสั้นจะส่งผลให้การส่งออกเพิ่มมากขึ้นและการนำเข้าลดลง ในทางตรงกันข้ามถ้าค่าเงินเพิ่มขึ้นในระยะสั้นก็จะทำให้การส่งออกลดลงและการนำเข้าเพิ่มมากขึ้น แต่ถ้าอัตราแลกเปลี่ยนมีความผันผวนหรือแปรปรวนค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับประเทศคู่ค้า ประเทศที่มีอัตราแลกเปลี่ยนที่ผันผวนหรือแปรปรวนสูง ความผันผวนของอัตราแลกเปลี่ยนดังกล่าวจะมีผลทำให้การส่งออกของประเทศลดลง เพราะถือว่าอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราของประเทศผู้ส่งออกเป็นต้นทุนอย่างหนึ่งของการนำเข้าสินค้าของประเทศผู้นำเข้า ดังนั้นเมื่ออัตราแลกเปลี่ยนมีความผันผวน หรือมีความไม่แน่นอนจึงทำให้ต้นทุนการนำเข้าสินค้าของประเทศผู้นำเข้ามีความผันผวนไม่แน่นอนด้วยเช่นกัน

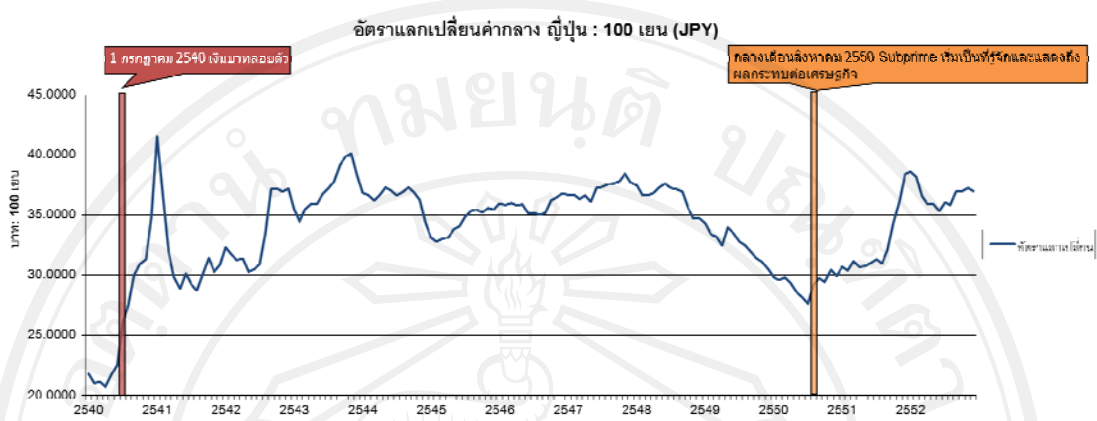
รูปที่ 1.4 แสดงอัตราแลกเปลี่ยนค่ากลางของเงินสกุลดอลลาร์สหรัฐต่อเงินบาทตั้งแต่ปี 2540 ถึง ปี 2552 (มกราคม – ธันวาคม)

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

รูปที่ 1.5 แสดงอัตราแลกเปลี่ยนค่ากลางของเงินสกุลเยนญี่ปุ่นต่อเงินบาทตั้งแต่ปี 2540 ถึง ปี 2552 (มกราคม – ธันวาคม)

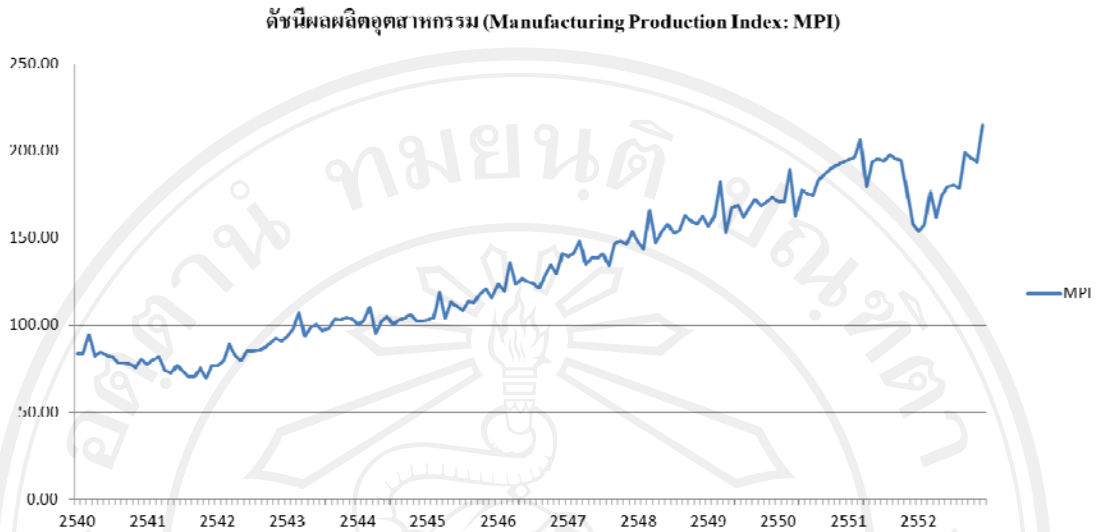

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

แต่ทว่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) นั้นมีองค์ประกอบหลักอื่นๆ นอกจากดุลการค้า (X-M) คือ การบริโภคของประชาชน (C), การใช้จ่ายของภาครัฐบาล (G) และ การลงทุนของภาคเอกชน (I) ที่รวมกันเป็นผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) โดยดุลการค้าถือเป็นส่วนหนึ่งเท่านั้น การวิเคราะห์การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจจึงมีสามารถไขตัวชี้วัดอื่นได้เช่นกัน

ดัชนีผลผลิตอุตสาหกรรม (Manufacturing Production Index: MPI) เป็นดัชนีที่ใช้ชี้วัดระดับการผลิตในภาคอุตสาหกรรม จำแนกตามกลุ่มสินค้าจำนวนทั้งสิ้น 19 กลุ่มสินค้า 76 รายการ ซึ่งถ้าดัชนีผลผลิตอุตสาหกรรมมีค่าสูง หรือ เพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับช่วงเวลาก่อนหน้า ย่อมหมายความว่า การผลิตในภาคอุตสาหกรรมมีการขยายตัว เมื่อภาคอุตสาหกรรมมีการขยายตัว วัตถุประสงค์ในการผลิตเป็นที่ต้องการมากขึ้น ความต้องการแรงงานเพิ่มสูงขึ้น เกิดการใช้จ่ายในภาคส่วนต่างๆ ย่อมส่งผลต่อเศรษฐกิจโดยรวม ทำให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจ

รูปที่ 1.6 แสดงดัชนีผลผลิตอุตสาหกรรมโดยรวมตั้งแต่ปี 2540 ถึง ปี 2552 (มกราคม – ธันวาคม)

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

ดังนั้นการศึกษาในครั้งนี้ผู้จัดทำต้องการวิเคราะห์วิกฤตทางเศรษฐกิจที่มีสาเหตุต่างกันว่าส่งผลกระทบต่อการค้าระหว่างประเทศ อัตราแลกเปลี่ยน และเศรษฐกิจของประเทศไทยในลักษณะใด เพื่อที่จะสามารถนำมาเป็นแนวทาง ในการแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจของประเทศไทย โดยใช้การค้าระหว่างประเทศเป็นเครื่องมือได้ในอนาคต

1.2. วัตถุประสงค์การศึกษา

- 1) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปรทางเศรษฐกิจมหภาค ที่ภายในประเทศและภายนอกประเทศ กับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทย
- 2) เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของ การค้าระหว่างประเทศ อัตราแลกเปลี่ยน และการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจของประเทศไทย

1.3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา

- 1) ทราบถึง ความสัมพันธ์ ของตัวแปรทางเศรษฐกิจมหภาค ที่ภายในประเทศ และ ภายนอกประเทศ กับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทย

2) ทราบถึงความสัมพันธ์ของการค้าระหว่างประเทศ อัตราแลกเปลี่ยน และการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

3) สามารถนำการศึกษามาใช้ในแผนนโยบายเศรษฐกิจ เมื่อมีผลกระทบจากการค้าระหว่างประเทศ และ อัตราแลกเปลี่ยน

1.4. ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาข้อมูลการค้าระหว่างประเทศ อัตราแลกเปลี่ยน และการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทย โดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) จากสื่อสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ระบบออนไลน์ (Internet) จากแหล่งข้อมูลต่างๆ เช่น กระทรวงพาณิชย์, ธนาคารแห่งประเทศไทย เป็นต้น เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของการค้าระหว่างประเทศ อัตราแลกเปลี่ยน และการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทย โดยเปรียบเทียบวิกฤตทางเศรษฐกิจที่มีสาเหตุต่างกัน ในการวางแผนนโยบายทางเศรษฐกิจสำหรับอนาคต โดยทำการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิที่อยู่ในรูปของข้อมูลอนุกรมเวลา (Time Series) กำหนดช่วงเวลาที่ทำการศึกษาเลือกจากเหตุการณ์วิกฤตทางเศรษฐกิจปี 2540 ถึงปี 2552 โดยใช้มูลค่าการส่งออกและการนำเข้าของประเทศไทย ข้อมูลรายเดือน 156 เดือน อัตราแลกเปลี่ยนค่าเงินบาทกับสกุลเงินต่างประเทศโดยเฉลี่ยรายเดือน 156 เดือน ดัชนีผลผลิตอุตสาหกรรม (MPI) ดัชนีรวมรายเดือน 156 เดือน และ มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในของประเทศไทยรายไตรมาส (GDP) 52 ไตรมาส เพื่อวิเคราะห์การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทย โดยใช้ดัชนีผลผลิตอุตสาหกรรม (MPI) และ ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) เป็นตัววัด จำนวนทั้งสิ้น 156 เดือน และ 52 ไตรมาส โดยอาศัยแบบจำลองทางเศรษฐมิติด้วยเทคนิควิธี Cointegration และ ECM (Error Correction Model) ตามกระบวนการ ARDL (Autoregressive Distributed Lag)

1.5. นิยามศัพท์

ดุลการค้า (Trade Balance: X-M) เป็นผลต่างระหว่างมูลค่าการส่งออก (Export: X) ลบด้วยมูลค่าการนำเข้า (Import: M)

ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (Gross Domestic Product: GDP) เป็นการวัดมูลค่าตลาดของสินค้าและบริการขั้นสุดท้ายที่ผลิตขึ้นภายในประเทศในระยะเวลาหนึ่งปี (Colarder and Gamber, 2002: G-3) หรือหมายถึง มูลค่าตลาดของสินค้าและบริการขั้นสุดท้ายที่ผลิตขึ้นภายในประเทศในระยะเวลาที่กำหนด (Mankin, 1998: 778) หรือหมายถึง มูลค่าของผลิตภัณฑ์ทั้งหมดที่ผลิตขึ้นในประเทศในปีหนึ่งๆ โดยไม่คำนึงว่าถูกผลิตขึ้นโดยพลเมืองหรือทรัพยากรของประเทศนั้นๆ เพียงแค่ถูกผลิตขึ้นภายในขอบเขตหรืออาณาเขตของประเทศเท่านั้นก็นับรวมอยู่ใน GDP ทั้งสิ้น (ผศ. กัญญา กุณีกาญจน์, 2545: 30)

ดัชนีผลผลิตอุตสาหกรรม (Manufacturing Production Index: MPI) เป็นดัชนีที่ใช้วัดระดับการผลิตในภาคอุตสาหกรรม เพื่อเป็นเครื่องชี้ภาวะการผลิตอุตสาหกรรมในระยะสั้น และใช้ประกอบการประมาณการแนวโน้มในระยะยาว

อัตราแลกเปลี่ยน (Exchange Rate) ราคาต่อหน่วยของเงินตราต่างประเทศที่คิดเป็นเงินตราภายในประเทศ การค้าระหว่างประเทศจะเกี่ยวข้องกับการใช้เงินตราระหว่างประเทศต่างๆ อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ กำหนดโดยตลาดแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศจึงจะมีค่าของเงินสกุลที่แตกต่างกัน

อัตราแลกเปลี่ยนที่แท้จริง (Real Exchange Rate) เป็นค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก (Weight Average) ของอัตราแลกเปลี่ยนระหว่างเงินตราภายในประเทศกับเงินตราของประเทศคู่ค้า